

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ» ЯК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ КАТЕГОРІЇ

У контексті сучасних ринкових трансформацій одним із найголовніших показників економічного зростання країни є темпи розвитку інноваційної діяльності. Тому стає цілком очевидним той факт, що коли країна продовжує розвиватися лише в сфері сировинних галузей промисловості, де переважає низьконаукоємне матеріальне виробництво, то вона буде залишатися в рядах країн з низьким рівнем конкурентоспроможності на зовнішньому ринку. Відомо, що рівень розвитку країни залежить від рівня розвитку інноваційної діяльності, тому впровадження інновацій є головним чинником успіху підприємства, який впливає й на рівень розвитку країни загалом [3, с. 56].

Теоретичні та практичні засади інноваційної діяльності висвітлені в працях І. Шумпетера. Окремі аспекти, пов'язані з розробкою та реалізацією стратегії інноваційної діяльності, її інвестиційного та ресурсного забезпечення досліджували такі вітчизняні вчені, як А.Ф. Бондаренко, А.Н. Бузні, О.Б. Бутнік-Сіверський, М.І. Кісіль, О.В. Крисальний, М.Ф. Кропивко, О.А. Лапко, М.І. Лобанов, П.М. Музика, П.Т. Саблук, М.А. Садиков, С.В. Шолудченко, а також зарубіжні дослідники: Б. Санто, Б. Твісс, М. Туган-Барановський, В. Терехов, М. Чумаченко, А. Яковлев, Г.І. Андреев, С.Д. Ільєнкова, В. Дергачов, Г.А. Романенко, Л.М. Хогберг, Р.А. Фатхутдінов та інші.

При дослідженні інноваційної діяльності були застосовані як загальнонаукові, так і конкретно наукові методи дослідження, а саме: порівняння, систематизація, аналіз взаємозв'язків та взаємозалежностей, абстрагування, аналіз літературних джерел, що були реалізовані у відповідних підходах та принципах дослідження.

Поняття «інноваційна діяльність» досить швидко ввійшло до сучасного вітчизняного економічного лексикону. Воно означає «самостійний вид діяльності підприємства, пов'язаний з управлінням процесами відновлення всіх об'єктів господарювання в ринковій економіці».

Інноваційна діяльність, за С. Покропивним, — це процес, спрямований на розроблення й реалізацію результатів закінчених наукових досліджень і розробок або інших науково-технічних досягнень у новий чи вдосконалений продукт, реалізований на ринку, у новий чи вдосконалений технологічний процес, використовуваний у практичній діяльності, а також зв'язані з цим додаткові наукові дослідження й розробки [6, с.24].

У працях Р. Фатхутдінова інноваційна діяльність розуміється як діяльність, спрямована на використання й комерціалізацію результатів наукових досліджень і розробок для розширення й відновлення номенклатури та поліпшення якості продукції, що випускається (товарів, послуг), удосконалювання технології їхнього

виготовлення з наступним упровадженням і ефективною реалізацією на внутрішньому й закордонному ринках (це стосується також інноваційно-інвестиційної діяльності) [7].

Під терміном «Інноваційна діяльність» ряд учених вбачає діяльність, спрямовану на пошук можливостей інтенсифікації виробництва та задоволення суспільних потреб у конкурентоспроможних товарах і послугах завдяки використанню науково-технічного та інтелектуального потенціалу [4, с. 258 — 260].

Інноваційна діяльність — процес, спрямований на реалізацію результатів завершених наукових досліджень і розробок або певних науково-технічних досягнень в новий чи вдосконалений продукт, який реалізується на ринку, у новий або вдосконалений технологічний процес, що використовується в практичній діяльності, а також пов'язані з цим процесом наукові розробки та дослідження. Розглядаючи наведене визначення поняття «інноваційна діяльність», необхідно вказати на відсутність в ньому процесу розробки інновації. Хоча потрібно зазначити, що інноваційна діяльність означає весь інноваційний процес, який розпочинається розробкою ідеї й закінчується реалізацією готової продукції. Повніше суть інноваційної діяльності розкриває таке визначення: інноваційна діяльність — це процес, спрямований на розробку інновацій, реалізацію результатів завершених наукових досліджень або певних науково-технічних досягнень в новий чи вдосконалений продукт, що реалізується на ринку, у новий або вдосконалений технологічний процес, що використовується в практичній діяльності, а також пов'язані з цим процесом наукові розробки та дослідження.

Інноваційна діяльність — діяльність, що спрямована на використання й комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг.

Інноваційна діяльність — це комплекс робіт, спрямованих на розробку та впровадження технологічно нових або значно технологічно вдосконалених продуктів (продуктові інновації) і виробничих процесів (процесові інновації).

Під інноваційною діяльністю розуміють усі наукові, технологічні, організаційні, фінансові й комерційні дії, що реально сприяють здійсненню інновацій або задумані з цією метою. До інноваційної діяльності входять дослідження й розробки, не пов'язані безпосередньо з підготовкою конкретної інновації.

Так, у Законі України «Про інноваційну діяльність» знаходимо таке визначення поняття «інноваційна діяльність» — діяльність, що спрямована на використання й комерціалізацію результатів наукових досліджень та

розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентноздатних товарів і послуг [1, с. 10].

У деяких зарубіжних джерелах можемо знайти таке визначення поняття «Інноваційна діяльність». «Innovation activities are all scientific, technological, organisational, financial and commercial steps which actually, or are intended to, lead to the implementation of innovations. Some innovation activities are themselves innovative, others are not novel activities but are necessary for the implementation of innovations. Innovation activities also include R&D that is not directly related to the development of a specific innovation» [9].

Інноваційна діяльність у сфері господарювання — діяльність учасників господарських відносин, що здійснюється на основі реалізації інвестицій з метою виконання довгострокових науково-технічних програм з тривалими строками окупності витрат і впровадження нових науково-технічних досягнень у виробництво та інші сфери суспільного життя.

Інноваційна діяльність як одна із форм інвестиційної діяльності здійснюється з метою впровадження досягнень науково-технічного прогресу у виробництво й соціальну сферу, що включає:

- випуск і поширення принципово нових видів техніки й технології;
- прогресивні міжгалузеві структурні зрушення;
- реалізацію довгострокових науково-технічних програм з великими строками окупності витрат;
- фінансування фундаментальних досліджень для здійснення якісних змін у стані продуктивних сил;
- розробку і впровадження нової, ресурсозберігаючої технології, призначеної для поліпшення соціального й екологічного становища.

Результати вивчення досвіду стимулювання інноваційної діяльності свідчать, що значення інноваційної складової в розвитку економіки кожної держави постійно посилюється, а активізація інноваційної діяльності ними всебічно підтримується. Державна підтримка інноваційної діяльності в розвинених країнах світу здійснюється через систему економічних механізмів, зокрема податкового й патентного регулювання. До основних елементів державної податкової підтримки інноваційної діяльності в зарубіжних країнах належить відстрочення податкових платежів у випадку виникнення додаткових витрат на інноваційні цілі; зменшення податку на суму приросту витрат на інноваційні цілі; звільнення від оподаткування прибутку, отриманого від реалізації інноваційних проектів протягом декількох років; пільгове оподаткування дивідендів, отриманих по акціях фірм, які здійснюють інноваційну діяльність; зниження ставок податку на прибуток з метою спрямування резервних коштів на замовлені державою та спільні науково-дослідні й дослідно-конструкторські розробки; надання пільг за проектами, що виконуються за пріоритетними програмами; зменшення прибутку, що підлягає оподаткуванню, на суму вартості приладів й устаткування, переданих вищим навчальним закладам, НДІ та іншим інноваційним організаціям; виходу з прибутку до оподаткування внесків до благодійних фондів, діяльність яких пов'язана з фінансу-

ванням інновацій; зарахування частини податку з прибутку інноваційної організації на спеціальні рахунки з подальшим використанням на інноваційні цілі. З цього випливає логічний висновок, що уряди багатьох країн приділяють особливу увагу розвитку інноваційної діяльності, розуміючи всю її важливість у забезпеченні високого рівня конкурентоспроможності держави в сучасному ринковому суспільстві.

Переваги інноваційного фактора в забезпеченні конкурентоспроможності підприємств сьогодні є очевидними, а його вплив на виробництво — радикальним і комплексним. Підприємства, що самостійно займаються інноваційною діяльністю, мають перевагу, оскільки вони не залежать від провідних фірм, які під гаслом експорту нових технологій насправді передають морально застарілі розробки. До речі, необхідно чітко усвідомлювати, що інновації, а значить, і наука, що їх продукує, нині менш доступні, ніж найцінніші природні ресурси. Причиною цього є те, що ними володіють лише високо-розвинуті країни, яким немає потреби поспішати з їх продажем, адже це дає змогу утримувати монопольне становище й таким чином привласнювати надприбуток. Варто наголосити, що володіння інноваціями, які є стимуляторами розвитку підприємства, забезпечує перемогу в конкурентній боротьбі. Інноваційні проблеми набувають специфічного характеру в період ринкової трансформації. Очевидним є те, що вирішення проблем активізації інноваційної діяльності підприємств — головна запорука забезпечення успіху ринкових реформ. Крім цього, світовий досвід показує, що вихід з економічної кризи неможливий без активізації інноваційної діяльності. Для більшості підприємств інновації стають головним фактором розвитку [5, с. 326].

Зважаючи на світовий досвід, необхідно зазначити, що в науковій думці високо розвинутих країн акцент роблять не на ціновому механізмі конкуренції, а на інноваційних процесах, пов'язаних з поліпшенням усього виробничо-господарського потенціалу підприємства. Вітчизняні науковці також намагаються обґрунтувати національні інноваційні пріоритети, знайти дієві механізми залучення та ефективного використання інновацій.

Підсумовуючи сказане, можна зробити висновок, що головним каталізатором активізації інноваційної діяльності, тобто ключовим фактором прогресу, на сьогодні є активний процес інтелектуалізації економіки. На відміну від обмежених природних ресурсів, ресурси, які створені людиною, техніка, технологія, знання — є невичерпним джерелом постійного та динамічного розвитку та засобом виходу із стану економічної депресії.

Література

1. Закон України «Про Інноваційну діяльність» // Голос України. — 2002. — 9 серп. — 10 с.
2. **Інноваційний менеджмент** : справочное пособ. / под ред. П. Н. Завлина, А. К. Казанцева, Л. Э. Миндели; [изд. 2-е, перераб. и доп.]. — М. : Центр исследований и статистики науки, 1998. — 236 с.
3. **Майорова Т. В.** Інвестиційна діяльність : навч. посіб. / Т. В. Майорова. — К. : ЦУЛ, 2003. — 376 с.
4. **Загородній А. Г.** Фінансово-економічний словник /

А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк. — К. : Знання, 2007. — 1027 с. 5. **Харів П. С.** Інноваційна діяльність підприємства та економічна оцінка інноваційних процесів / П. С. Харів. — Тернопіль : Вид-во «Економічна думка», 2003. — 326 с. 6. **Покропивний С. Ф.** Інноваційний менеджмент у ринковій системі господарювання / С. Ф. Покропивний // Економіка України. — 1995. — № 2. — С. 24. 7. **Фатхутдинов Р. А.** Інноваційний менеджмент = Innovatory management : підручник для студ. вузів за фахом і напрямком «менеджмент» / Р. А. Фатхутдинов. — М. : Бізнес-школа «Інтел-Синтез», 1998. 8. **Шумпетер Й.** Теорія економічного розвитку (Ісследование предпринимательской прибыли, кредита, процента и цикла конъюнктуры) / Й. Шумпетер; [пер. с нем.]. — М. : Прогресс, 1982. — 453 с. 9. **Mench G.** Statement in Technology: innovation overcome the depression / G. Mench. — Cambridge : Mass, 1979. 10. <http://uk.wikipedia.org>.

Поліщук О. О. Сутність поняття «інноваційна діяльність» як соціально-економічної категорії

Із розвитком ринкового середовища процес інтелектуалізації економіки став невід'ємною частиною й невичерпним джерелом активного й динамічного зростання економічної сили країни. Цей процес найбільш чітко простежується в постійному збільшенні значення інноваційної діяльності, яка відіграє головну роль в розвитку як країни в цілому, так і підприємства.

Ключові слова: інноваційна діяльність, інтелектуалізація економіки, динамічне зростання, ефективне використання інновацій, науково-технічний прогрес.

Поліщук Е. О. Суть понятия «инновационная деятельность» как социально-экономической категории

С развитием рыночной среды процесс интеллектуализации экономики стал неотъемлемой частью и неисчерпаемым источником активного и динамичного роста экономической силы страны. И этот процесс наиболее четко просматривается в постоянном росте значения инновационной деятельности, которая играет главную роль в развитии страны в целом и предприятия в частности.

Ключевые слова: инновационная деятельность, интеллектуализация экономики, динамичный рост, эффективное использование инноваций, научно-технический прогресс.

Polischuk O. O. The main point of notion «Innovation activity» like social-economy category

With the development of market economy, the process of growing intellectual part in economy became more noticeable. And innovation activity plays here the main part.

Key words: innovation activity, dynamic development, effective use of innovations, scientific and technical progress.

Стаття надійшла до редакції 12.06.2010

Прийнято до друку 27.08.2010